

4.

LINGENS

proti RAKÚSKU

rozsudok

Európskeho súdu pre ľudské práva

z 8. júla 1986

(rozsudok Súdu bol uverejnený
v publikácii Európskeho súdu pre ľudské práva
„PUBLICATIONS DE LA COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME“,
Séria A, č. 103, Strasbourg 1986)

CHARAKTERISTIKA SŤAŽNOSTI

Sťažovateľ – novinár bol podľa rakúskeho Trestného zákona odsúdený za difamáciu spáchanú prostredníctvom tlače.

Odsúdenie sa zakladalo na tom, že sťažovateľ v dvoch novinových článkoch, v ktorých kritizoval správanie bývalého rakúskeho kancelára Bruna Kreiského, použil na jeho adresu výrazy, ako „najodpornejší oportunizmus“, „nemorálne a nedôstojné správanie“.

Sťažovateľ vo svojej sťažnosti podanej Európskej komisii pre ľudské práva tvrdil, že takéto odsúdenie je zásahom do výkonu jeho slobody prejavu, ktorú zaručuje článok 10 Dohovoru. Pri svojej obhajobe sťažovateľ zdôraznil najmä svoju úlohu politického novinára a poukázal na to, že uvedené výrazy boli jeho hodnotiace úsudky, nie fakty, ktoré vyslovil pri výkone svojej slobody prejavu.

NAJVÝZNAMNEJŠIE PRÁVNE VETY

1. Takýto zásah (*t.j. zásah do výkonu slobody prejavu*) je porušením Dohovoru, ak nespĺňa požiadavky článku 10 ods. 2. Je teda potrebné určiť, či bol „ustanovený zákonom“, inšpirovaný legitímnym cieľom alebo cieľmi v zmysle článku 10 ods. 2 a „nevyhnutný v demokratickej spoločnosti“ na dosiahnutie tohto alebo týchto cieľov. (pozri tento rozsudok ods. 35)
2. Adjektívum „nevyhnutný“ v zmysle článku 10 ods. 2 zahŕňa „naliehavú sociálnu potrebu“. Zmluvné štáty majú určitý rozsah voľnej úvahy na posúdenie existencie takejto potreby, ale táto ide ruka v ruke s európskou kontrolou, ktorá sa týka zákona a zároveň rozhodnutí, ktoré ho aplikujú, a to aj keď sú vydané nezávislým súdnictvom. V konečnom dôsledku má teda Súd právomoc rozhodnúť o tom, či sú „obmedzenia“ alebo „sankcie“ v súlade so slobodou prejavu, ktorú ochraňuje článok 10. (pozri tento rozsudok ods. 39)
3. Sloboda prejavu zaručená článkom 10 ods. 1, tvorí jeden z hlavných základov demokratickej spoločnosti, jednu z prvoradých podmienok jej pokroku a rozvoja každého jednotlivca. S výhradou odseku 2 platí nielen pre „informácie“ alebo „myšlienky“, ktoré sa prijímajú priaznivo alebo sa považujú za neškodné alebo indiferentné, ale aj pre také, ktoré veľmi urážajú, šokujú alebo znepokojujú. Takto si to vyžaduje pluralizmus, tolerancia a veľkorysosť, bez ktorých neexistuje „demokratická spoločnosť“.

Tieto princípy nadobúdajú osobitný význam pre tlač: hoci tlač nesmie prekročiť hranice stanovené najmä na účel „ochrany povesti iných“, predsa jej len prislúcha rozširovať informácie a myšlienky o otázkach diskutovaných na politickej scéne, ako aj o tých, ktoré sa týkajú iných oblastí verejného záujmu. K jej funkcii, ktorá spočíva v ich šírení, sa pripája právo verejnosti prijímať tieto informácie a myšlienky. (pozri tento rozsudok ods. 41)

4. Navyše, sloboda tlače poskytuje verejnosti jeden z najlepších prostriedkov, ako poznať a hodnotiť myšlienky a postoje vedúcich osobností. Vo všeobecnosti, sloboda politickej diskusie je dokonca jadrom pojmu demokratická spoločnosť, ktorý dominuje v celom Dohovore.

Z toho vyplýva, že hranice prijateľnej kritiky sú širšie u politika konajúceho v tomto postavení ako u súkromnej osoby: na rozdiel od súkromnej osoby sa politik nevyhnutne a vedome vystavuje pozornej kontrole svojich činov a konania ako zo strany novinárov, tak zo strany širšej verejnosti; v dôsledku toho politik musí prejavovať viac tolerancie. Samozrejme, článok 10 ods. 2 umožňuje chrániť povest iných, čiže každého. Politik ho (*t.j. právo na ochranu povesti*) požíva tiež, a to aj vtedy, keď koná mimo rámca svojho súkromného života, ale v takomto prípade musí byť požiadavky tejto ochrany zvažované so záujmami slobodnej diskusie o politických otázkach. (pozri tento rozsudok ods. 42)

5. Podľa Súdu treba starostlivo rozlišovať fakty a hodnotiace úsudky. Hoci pravdivosť faktov možno dokázať, hodnotiace úsudky nepripúšťajú dôkaz ich správnosti. (pozri tento rozsudok ods. 46)
6. Pokiaľ ide o hodnotiace úsudky, je však táto požiadavka (*t. j. dôkaz pravdy*) nerealizovateľná a sama osebe útočí na slobodu názoru, ktorá je základným prvkom práva zaručeného článkom 10 Dohovoru. (pozri tento rozsudok ods. 46)

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

8 juillet 1986

AFFAIRE LINGENS

ARRÊT
(version raccourcie)

En l'affaire Lingens,
La Cour européenne des Droits de l'Homme, statuant en séance plénière
par application de l'article 50 de son règlement et composée des juges dont
le nom suit:

MM. R. RYSSDAL, *président*,
W. GANSHOF VAN DER MEERSCH,
J. CREMONA,
G. WIARDA,
THOR VILHJALMSSON,
MME D. BINDSCHEDLER-ROBERT,
MM. G. LAGERGREN,
F. GÖLCÜKLÜ,
F. MATSCHER,
J. PINHEIRO FARINHA,
L.-E. PETTITI,
B. WALSH,
SIR VINCENT EVANS,
MM. R. MACDONALD,
C. RUSSO,
R. BERNHARDT,
J. GERSING,
A. SPIELMANN,

MM. M.-A. EISSEN, *greffier*, et H. PETZOLD, *greffier adjoint*,

EURÓPSKY SÚD PRE ĽUDSKÉ PRÁVA

8. júla 1986

PRÍPAD LINGENS

ROZSUDOK
(krátené)

V prípade Lingens,
Európsky súd pre ľudské práva, rozhodujúc na plenárnom zasadnutí v sú-
lade s pravidlom 50 Rokovacieho poriadku Súdu, zložený z týchto sudcov:

R. RYSSDAL, *prezident*,
W. GANSHOF VAN DER MEERSCH,
J. CREMONA,
G. WIARDA,
THOR VILHJALMSSON,
D. BINDSCHEDLER-ROBERTOVÁ,
G. LAGERGREN,
F. GÖLCÜKLÜ,
F. MATSCHER,
J. PINHEIRO FARINHA,
L.-E. PETTITI,
B. WALSH,
Sir VINCENT EVANS,
R. MACDONALD,
C. RUSSO,
R. BERNHARDT,
J. GERSING,
A. SPIELMANN,

ako aj M.-A. EISSEN, registrátor, a H. PETZOLD, *zástupca* registrátora,

Après en avoir délibéré en chambre du conseil le 27 novembre 1985 puis les 23 et 24 juin 1986,

Rend l'arrêt que voici, adopté à cette dernière date:

PROCÉDURE

...

FAITS

8. M. Lingens, journaliste autrichien né en 1931, habite à Vienne où il occupe le poste de rédacteur en chef de la revue Profil.

I. LES ARTICLES DU REQUÉRANT ET LEUR CONTEXTE

9. Le 9 octobre 1975, quatre jours après des élections législatives en Autriche, M. Simon Wiesenthal, président du Centre de documentation juive, accusa dans un entretien télévisé M. Friedrich Peter, président du Parti libéral d'Autriche (Freiheitliche Partei Österreichs), d'avoir servi pendant la seconde guerre mondiale dans la première brigade d'infanterie des SS, qui avait à plusieurs reprises procédé à des massacres de civils derrière les lignes allemandes en Russie. M. Peter ne niait pas avoir appartenu à cette unité, mais affirmait ne pas avoir été mêlé aux atrocités commises par elle. M. Wiesenthal, de son côté, précisa qu'il n'avait rien dit de tel.

10. Le lendemain, M. Bruno Kreisky, chancelier sortant et président du Parti socialiste d'Autriche (Sozialistische Partei Österreichs), fut interrogé à la télévision sur ces accusations.

Immédiatement auparavant, il avait rencontré M. Peter à la Chancellerie fédérale. Leur réunion s'inscrivait dans le cadre des consultations habituelles entre chefs de partis en vue de la formation d'un nouveau gouvernement; elle avait éveillé beaucoup d'intérêt dans le public, parce qu'avant les élections du 5 octobre on avait examiné l'éventualité d'un gouvernement de coalition Kreisky-Peter.

Lors de l'émission, M. Kreisky déclara exclure la possibilité de pareille coalition, car son parti avait recueilli la majorité absolue. Il soutint cependant avec vigueur M. Peter, qualifiant l'organisation et les activités de M. Wiesenthal de „mafia politique“ et de „méthodes de mafia“. Des propos analogues furent rapportés le lendemain dans un quotidien viennois auquel il avait accordé un entretien.

po rokovaní na neverejnom zasadnutí 27. novembra 1985 a následne 23. a 24. júna 1986 vynáša tento rozsudok, ktorý bol prijatý v poslednom uvedenom dni:

KONANIE¹

...

FAKTY

8. Pán Lingens, rakúsky novinár, narodený v roku 1931, býva vo Viedni, kde pracuje ako šéfredaktor časopisu Profil.

I. SŤAŽOVATEĽOVE ČLÁNKY A ICH KONTEXT

9. Dňa 9. októbra 1975, štyri dni po parlamentných voľbách v Rakúsku, Simon Wiesenthal, predseda Židovského dokumentačného centra, obvinil v televíznom rozhovore Friedricha Petera, predsedu Rakúskej liberálnej strany (Freiheitliche Partei Österreichs), že počas druhej svetovej vojny slúžil v prvej pešej brigáde SS, ktorá opätovne hromadne vyvražďovala civilov za nemeckými líniami v Rusku. Peter nepopieral, že bol členom tejto jednotky, ale tvrdil, že nebol zapletený do krutostí, ktoré páchala. Wiesenthal zasa upresnil, že on nič také nepovedal.

10. Na druhý deň sa na tieto obvinenia opýtali v televízii Bruna Kreiského, odstupujúceho kancelára a predsedu Rakúskej socialistickej strany (Sozialistische Partei Österreichs).

Kreisky sa tesne predtým stretol s Peterom v Spolkovom úrade. Ich stretnutie bolo obvyklou konzultáciou medzi šéfmi strán, v súvislosti s formovaním novej vlády; stretnutie vyvolalo vo verejnosti veľký záujem, pretože pred voľbami z 5. októbra sa skúmala možnosť vytvoriť koalíčnú vládu Kreisky – Peter.

V priebehu vysielania Kreisky vyhlásil, že vylučuje možnosť takejto koalície, pretože jeho strana získala nadpolovičnú väčšinu. Energicky však obhajoval Petera, pričom organizáciu a činnosť Wiesenthala označil za „politickú mafiu“ a za „mafianske metódy“. Analogické osočujúce výroky boli uvedené na druhý deň vo viedenskom denníku, ktorému Kreisky poskytol rozhovor.

¹ V tejto časti Európsky súd pre ľudské práva uvádza svoj procedurálny postup pri prejednávaní tohto prípadu. Pozn. autora.

11. Sur ces entrefaites, le requérant publia deux articles dans le magazine Profil de Vienne.

12. Le premier parut le 14 octobre 1975 sous le titre „L'affaire Peter“ („Der Fall Peter“). Il relatait les événements susmentionnés, et notamment les activités de la première brigade d'infanterie des SS; il signalait aussi le rôle que M. Peter avait joué dans des poursuites pénales engagées à Graz — puis abandonnées — contre des personnes ayant combattu dans les rangs de ladite brigade. Il en déduisait que si l'intéressé avait certes droit au bénéfice de la présomption d'innocence, son passé le rendait néanmoins inacceptable comme homme politique autrichien. En outre, le requérant censurait l'attitude de M. Kreisky auquel il reprochait de protéger, pour des motifs politiques, M. Peter et d'autres anciens membres des SS. Quant aux critiques de M. Kreisky contre M. Wieselthaler, il écrivait que „venant de quelqu'un d'autre, on parlerait sans doute d'opportunisme le plus détestable“ („Bei einem anderen würde man es wahrscheinlich übelsten Opportunismus nennen“), mais ajoutait qu'en l'occurrence la situation était plus complexe car M. Kreisky croyait ce qu'il disait.

13. Le second article, publié le 21 octobre 1975, s'intitulait „Se réconcilier avec les nazis, mais comment?“ („Versöhnung mit den Nazis — aber wie?“). Long de plusieurs pages, il se divisait en une introduction et six sections: „Encore“ ou „déjà“, „Nous sommes tous innocents“, „Était-il nécessaire d'abattre des gens sans défense?“, „Pourquoi en discute-t-on encore?“, „Helbich et Peter“ et „Politiquement ignorants“.

14. Dans l'introduction, M. Lingens évoquait les faits et soulignait l'influence de l'intervention de M. Kreisky sur l'opinion publique. Il lui en voulait non seulement de son appui à M. Peter, mais aussi de sa complaisance envers d'anciens nazis qui avaient récemment participé à la vie politique autrichienne.

15. Sous la rubrique „Encore“ ou „déjà“, le requérant admettait qu'une telle attitude n'appelait pas d'objections du point de vue de la „Realpolitik“. D'après lui, „les temps sont révolus où, pour des raisons électorales, on devait tenir compte non seulement des nazis, mais encore de leurs victimes. (...) elles sont mortes plus tôt qu'eux (...)“. Pourtant l'Autriche, qui avait produit Hitler et Eichmann ainsi que tant d'autres criminels de guerre, n'avait pas réussi à surmonter son passé; elle l'avait ignoré. Cette technique risquait d'aboutir à livrer le pays aux mains d'un futur mouvement fasciste.

Au sujet du chancelier, l'auteur ajoutait: „A vrai dire, on ne peut pas réfuter le comportement de M. Kreisky de manière rationnelle, mais seulement de manière irrationnelle: il est immoral et dépourvu de dignité“, („In Wahrheit kann man das, was Kreisky tut, auf rationale Weise nicht widerlegen. Nur irrational: es ist unmoralisch. Würdelos.“). Et pensait-il, superflu, car les Autrichiens pouvaient se réconcilier avec leur passé sans chercher à gagner les faveurs des anciens nazis, minimiser le problème des camps de concentration ou dénigrer M. Wieselthaler en exploitant l'antisémitisme.

11. Medzitým sťažovateľ uverejnil vo viedenskom magazíne Profil dva články.

12. Prvý vyšiel 14. októbra 1975 pod názvom „Prípad Peter“ („Der Fall Peter“). Podrobne referoval o uvedených udalostiach, a najmä o činnostiach prvej pešej brigády SS; upozornil aj na úlohu, ktorú zohral Peter v trestných stíhaniach začatých v Grazi — neskôr zastavených — proti osobám bojujúcim v radoch spomínanej brigády. Z článku vyplynulo, že hoci mal Peter určite právo na výhodu prezumpcie nevinoty, ako rakúsky politik je vzhľadom na svoju minulosť neprijateľný. Navyše sťažovateľ kritizoval Kreiského postoj, ktorému vyčítal, že z politických dôvodov ochraňuje Petera a ďalších bývalých členov SS. Pokiaľ ide o Kreiského kritiku voči Wieselthalovi, napísal, že „keby pochádzala od niekoho iného, bezpochyby by sa hovorilo o najodpornejšom oportunizme“ („Bei einem anderen würde man es wahrscheinlich übelsten Opportunismus nennen“), dodal však, že za daných okolností je situácia ešte zložitejšia, lebo Kreisky verí tomu, čo povedal.

13. Druhý článok bol uverejnený 21. októbra 1975 pod názvom „Zmieriť sa s nacistami, ale ako?“ („Versöhnung mit den Nazis — aber wie?“). Niekoľkostranový článok sa delil na úvod a šesť častí: „Ešte“ alebo „už“, „Všetci sme nevinní“, „Bolo nevyhnutné zastreliť bezbranných ľudí?“, „Prečo sa ešte o tom diskutuje?“, „Helblich a Peter“ a „Politicky ignorantský“.

14. V úvode Lingens pripomenul fakty a zdôraznil vplyv Kreiského vyhlásenia na verejnú mienku. Zazlieval mu nielen to, že podporuje Petera, ale aj jeho konformnosť voči bývalým nacistom, ktorí sa nedávno zúčastňovali na rakúskom politickom živote.

15. V časti „Ešte“ alebo „už“ sťažovateľ pripustil, že voči takémuto postoju nemožno namietat z hľadiska „Realpolitik“. Podľa neho „sa minulé časy, keď bolo treba z volebných dôvodov brať do úvahy nielen nacistov, ale aj ich obeť... ktoré zomreli skôr ako oni...“. Avšak Rakúsko, ktoré dalo svetú Hitlera a Eichmana, ako aj mnoho ďalších vojnových zločincov, nedokázalo prekonať svoju minulosť; ignorovalo ju. Tento spôsob mohol mať za následok vydanie krajiny do rúk budúceho fašistického hnutia.

Pokiaľ ide o kancelára, autor dodal: „Pravdupovediac, Kreiského správanie nemožno vyvrátiť racionálnym, ale len iracionálnym spôsobom: je nemorálne a nedôstojné.“ („In Wahrheit kann man das, was Kreisky tut, auf rationale Weise nicht widerlegen. Nur irrational: es ist unmoralisch. Würdelos.“) Navyše si myslel, že bolo zbytočné, pretože Rakúšania sa môžu zmieriť so svojou minulosťou bez toho, aby sa usilovali získať priazeň bývalých nacistov, minimalizovať problém koncentračných táborov alebo ohovárať Wieselthala, využívajúc na to antisemitizmus.

Il fallait s'étonner non pas qu'on en parlât „encore“ trente ans après, mais au contraire que tant de gens pussent „déjà“ se dérober à ce monceau de cadavres.

Enfin, M. Lingens reprochait à M. Kreisky son manque de tact envers les victimes du nazisme.

16. La deuxième section commentait l'attitude de la société autrichienne en général à l'égard des crimes nazis et des anciens nazis. L'auteur estimait qu'en se retranchant derrière l'alternative philosophique entre culpabilité collective et innocence collective, les Autrichiens avaient évité de faire face à une culpabilité réelle, discernable et évaluable.

Après un long exposé sur les différents types de responsabilité, il soulignait qu'à l'époque on pouvait aussi choisir entre le bien et le mal, et donnait des exemples de personnes qui n'avaient pas accepté de collaborer. Il concluait que *„si Bruno Kreisky avait usé de sa réputation personnelle, comme il l'a fait pour protéger M. Peter, pour révéler cette autre et meilleure Autriche, il aurait donné à ce pays — après trente ans — ce dont il a le plus besoin pour maîtriser son passé: une plus grande confiance en soi“*.

17. La nécessité de surmonter la conscience d'une culpabilité collective et d'envisager l'établissement d'une culpabilité réelle se trouvait aussi traitée dans les troisième et quatrième sections, qui représentaient à elles seules un tiers de l'article.

Sous le titre „Etait-il nécessaire d'abattre des gens sans défense?“, M. Lingens distinguait, parmi les forces armées du IIIe Reich, entre les unités spéciales et les troupes régulières; il relevait que personne n'était incorporé de force dans les premières: il fallait se porter volontaire.

Dans la section suivante, il soulignait la différence entre les individus coupables d'infractions pénales et les personnes moralement complices; il affirmait que si l'Autriche avait jugé ses nazis plus tôt, plus vite et avec plus de précision, elle aurait pu regarder son passé plus calmement, sans complexes et avec plus d'assurance. Il énumérait ensuite les raisons pour lesquelles cela n'avait pas été possible et défendait M. Wiesenthal de l'accusation d'appartenir à une „mafia“. Il envisageait enfin la possibilité de témoigner de clémence après tant d'années, puis concluait: *„Il sied à toute société d'user de clémence, mais non d'avoir avec la loi un rapport malsain consistant à acquitter des assassins manifestes et à taire, dissimuler ou nier des culpabilités évidentes.“*

18. M. Lingens consacrait la cinquième section de son article à rapprocher l'affaire Peter d'une autre, d'ordre plutôt économique, concernant M. Helbich, un dirigeant du Parti populiste autrichien (Österreichische Volkspartei), et à comparer les réactions différentes qu'elles avaient suscitées chez M. Kreisky. Il soutenait que les circonstances de la première rendaient M. Peter indigne de la fonction de député, d'homme politique et de membre du gouvernement. Il ajoutait: *„C'est là une exigence minimale de l'éthique politique“* („ein Mindestanfordernis des politischen Anstandes“). La „monstruosité“ („Ungeheuerlichkeit“) ne résidait pas, d'après lui, en ce que M. Wiesenthal avait mis la question sur le tapis, mais en ce que M. Kreisky souhaitait l'en retirer.

Netreba sa teda čudovať, že sa o tom hovorilo „ešte“ po 30 rokoch, ale naopak, že sa tak veľa ľudí mohlo „už“ odvrátiť od tej hromady mŕtvol.

Nakoniec Lingens vyčítal Kreiskému nedostatok taktu voči obetiam nacizmu.

16. Druhá časť komentovala všeobecný postoj rakúskej spoločnosti voči nacistickým zločinom a bývalým nacistom. Autor sa domnieval, že tým, že sa Rakúšania skrývali za filozofickú alternatívu kolektívnej viny a kolektívnej neviny, vyhli sa tomu, aby čelili skutočnej, poznateľnej a oceneľnej vine.

Po dlhom výklade o rôznych typoch zodpovednosti zdôraznil, že v tom období bolo možné tiež si vybrať medzi dobrom a zlom, a poskytol príklady osôb, ktoré odmietli kolaborovať. Došiel k záveru, že *„keby bol Bruno Kreisky využil svoju osobnú povesť, ako to urobil na ochranu Petera, na to, aby odhalil toto iné a lepšie Rakúsko, bol by dal tejto krajine — po tridsiatich rokoch — to, čo najviac potrebuje na prekonanie svojej minulosti: väčšiu dôveru v seba samu“*.

17. Tretia a štvrtá časť, ktoré samy osebe predstavovali tretinu článku, rozoberali tiež nevyhnutnosť prekonať vnímanie kolektívnej viny a uvažovať o skutočnej vine.

Pod názvom „Bolo nevyhnutné zastreliť bezbranných ľudí?“ Lingens rozlišoval v ozbrojených silách III. ríše medzi špeciálnymi jednotkami a pravidelným vojskom; poukázal na to, že do špeciálnych jednotiek nebol nikto zaradený násilím: bolo treba do nich vstúpiť dobrovoľne.

V ďalšej časti zdôraznil rozdiel medzi jednotlivcami vinnými zo spáchania trestných činov a osobami spoluvinnými morálne; tvrdil, že keby bolo Rakúsko súdilo svojich nacistov skôr, rýchlejšie a precíznejšie, mohlo by sa pozeráť na svoju minulosť pokojnejšie, bez komplexov a sebavedomejšie. Potom vymenoval dôvody, prečo to nebolo možné, a obhajoval Wiesenthala proti obvineniu z členstva v „mafii“. Nakoniec uvažoval o možnosti prejaviť po toľkých rokoch zhovievavosť a zakončil: *„Je na každej spoločnosti postupovať zhovievavo, ale nie udržiavať škodlivý vzťah so zákonom oslobodzovaním zjavných vrahov a zamlčováním, zastieraním alebo popieraním evidentnej viny.“*

18. Piatu časť svojho článku Lingens venoval prirovnaniu prípadu Peter k inému prípadu, skôr ekonomickej povahy, ktorý sa týkal Helbicha, vedúcej osobnosti Rakúskej ľudovej strany (Österreichische Volkspartei), a porovnaniu rôznych reakcií, ktoré vyvolali u Kreiského. Tvrdil, že okolnosti prvého prípadu znemožňujú, aby Peter bol poslancom, politikom a členom vlády. Dodal: *„To je minimálna požiadavka politickej etiky.“* („ein Mindestanfordernis des politischen Anstandes“). „Monštruóznosť“ („Ungeheuerlichkeit“) nespočívala podľa neho v tom, že Wiesenthal otvoril túto otázku, ale v tom, že Kreisky si prial, aby ho (t. j. Petera) z toho dostal.

19. L'article se terminait par une section critiquant les partis politiques en général à cause de la présence d'anciens nazis parmi leurs cadres supérieurs. Quant à M. Peter, le requérant estimait qu'il devait démissionner, non pour avouer sa culpabilité mais pour prouver qu'il possédait une qualité inconnue de M. Kreisky: le tact.

II. LA PROCÉDURE DE CITATION DIRECTE INTENTÉE PAR M. KREISKY

20. Les 29 octobre et 12 novembre 1975, le chancelier intenta contre M. Lingens deux procédures de citation directe. Il jugeait diffamatoires certains passages des articles résumés plus haut et invoquait l'article 111 du code pénal autrichien, aux termes duquel

- „1. Est puni d'une peine privative de liberté de six mois au plus ou d'une peine pécuniaire (...) quiconque, d'une manière telle qu'un tiers peut le remarquer, accuse une autre personne d'un trait de caractère ou d'une disposition d'esprit méprisables ou la déclare coupable d'une attitude contraire à l'honneur ou aux bonnes mœurs et de nature à la rendre méprisante aux yeux de l'opinion publique ou à la rabaisser devant celle-ci.
2. Est puni d'une peine privative de liberté d'un an au plus ou d'une peine pécuniaire (...) quiconque commet l'acte dans un imprimé, par le moyen de la radiodiffusion ou d'une autre manière qui rend la diffamation accessible à un large public.
3. L'auteur n'est pas puni si l'assertion est démontrée vraie. Dans le cas visé à l'alinéa 1, il ne l'est pas non plus si sont prouvées des circonstances ayant donné à l'auteur des raisons suffisantes de tenir l'assertion pour vraie.“

D'après l'article 112, „la preuve de la vérité et celle de la bonne foi ne sont admises que si l'auteur invoque l'exactitude de l'assertion ou sa bonne foi (...)“.

...

PROCÉDURE DEVANT LA COMMISSION

31. Dans sa requête du 19 avril 1982 à la Commission (n° 9815/82), M. Lingens se plaignait de sa condamnation pour diffamation par voie de presse (article 111 par. 2 du code pénal).

32. La Commission a retenu la requête le 5 octobre 1983. Dans son rapport du 11 octobre 1984 (article 31), elle exprime à l'unanimité l'opinion qu'il y a eu violation de l'article 10...

19. Článok sa končil časťou, ktorá vo všeobecnosti kritizovala politické strany kvôli prítomnosti bývalých nacistov v ich najvyšších funkciách. Pokiaľ ide o Petera, sťažovateľ sa domnieval, že má podať demisiu nie preto, aby priznal svoju vinu, ale aby dokázal, že má vlastnosť Kreiskému neznámu: takt.

II. KONANIE O SÚKROMNEJ OBŽALOBE PODANEJ KREISKÝM

20. Dňa 29. októbra a 12. novembra 1975 kancelár podal proti Lingensovi dve súkromné obžaloby. Kreisky považoval niektoré pasáže sťažovateľových článkov zhrnuté vyššie za difamačné a dovoľával sa článku 111 rakúskeho Trestného zákona, podľa ktorého

- „1. Kto spôsobom postrehnuteľným treťou osobou obviní inú osobu z odsúdeniahodnej vlastnosti alebo postoja alebo ju obviní zo správania, ktoré je v rozpore so ctou alebo s dobrými mravmi, a to tak, že sa ňou pohŕda alebo je ponížená pred verejnosťou... potresce sa odňatím slobody až na 6 mesiacov alebo peňažným trestom.
2. Kto spácha čin tlačou, rozhlasom alebo iným spôsobom, ktorý je spôsobilý sprístupniť difamáciu širokej verejnosti... potresce sa odňatím slobody až na jeden rok alebo peňažným trestom.
3. Páchateľ nebude potrestaný, ak sa dokáže, že tvrdenie je pravdivé. V prípade odseku 1 nebude rovnako potrestaný, ak sa dokáže, že okolnosti dávajú páchateľovi dostatočné dôvody na to, aby tvrdenie považoval za pravdivé.“

Podľa článku 112 „dôkaz pravdy a dôkaz dobrého úmyslu je prípustný len vtedy, ak sa páchateľ dovoľáva správnosti tvrdenia alebo svojho dobrého úmyslu...“.

...

KONANIE PRED KOMISIOU

31. Vo svojej sťažnosti z 19. apríla 1982 podanej Komisii (č. 9815/82) sa Lingens sťažoval, že bol odsúdený za trestný čin difamácie spáchanej prostredníctvom tlače (článok 111 ods. 2 trestného zákona).

32. Komisia prijala sťažnosť 5. októbra 1983. Vo svojej správe z 11. októbra 1984 (článok 31) jednohlasne vyslovuje, že došlo k porušeniu článku 10...

...

EN DROIT

I. SUR LA VIOLATION ALLEGUÉE DE L'ARTICLE 10

34. Aux termes de l'article 10 de la Convention,

- „1. Toute personne a droit à la liberté d'expression. Ce droit comprend la liberté d'opinion et la liberté de recevoir ou de communiquer des informations ou des idées sans qu'il puisse y avoir ingérence d'autorités publiques et sans considération de frontière. (...)
2. L'exercice de ces libertés comportant des devoirs et des responsabilités peut être soumis à certaines formalités, conditions, restrictions ou sanctions, prévues par la loi, qui constituent des mesures nécessaires, dans une société démocratique, à la sécurité nationale, à l'intégrité territoriale ou à la sûreté publique, à la défense de l'ordre et à la prévention du crime, à la protection de la santé ou de la morale, à la protection de la réputation ou des droits d'autrui, pour empêcher la divulgation d'informations confidentielles ou pour garantir l'autorité et l'impartialité du pouvoir judiciaire.“

Selon M. Lings, les décisions judiciaires litigieuses ont porté atteinte à sa liberté d'expression dans une mesure incompatible avec les principes fondamentaux d'une société démocratique.

Telle est aussi la conclusion de la Commission. D'après le Gouvernement, au contraire, la sanction incriminée s'imposait pour protéger la réputation de M. Kreisky.

35. En revanche, personne n'a contesté qu'il y ait eu „ingérence d'autorités publiques“ dans l'exercice de la liberté d'expression. Elle résulte de la condamnation que le tribunal régional de Vienne a prononcée le 1er avril 1981 contre le requérant pour diffamation et que la cour d'appel de Vienne a confirmée le 29 octobre 1981...

...

PRÁVO

I. ÚDAJNÉ PORUŠENIE ČLÁNKU 10

34. Podľa článku 10 Dohovoru²

- „1. Každý má právo na slobodu prejavu. Toto právo zahŕňa slobodu názoru a slobodu prijímať alebo rozširovať informácie alebo myšlienky bez zasahovania štátnych orgánov a bez ohľadu na hranice...
2. Výkon týchto slobôd, ktorý zahŕňa povinnosti a zodpovednosť, možno podriaďovať niektorým formalitám, podmienkam, obmedzeniam alebo sankciám ustanoveným zákonom, ktoré predstavujú opatrenia nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, územnej celistvosti alebo verejnej bezpečnosti, obrany poriadku a prevencie kriminality, ochrany zdravia alebo morálky, ochrany povesti alebo práv iných, aby sa zabránilo prezradeniu dôverných informácií alebo aby sa zaručila autorita a nestrannosť súdnej moci.“

Podľa Lingensa sporné súdne rozhodnutia zasiahli do jeho slobody prejavu v miere, ktorá nie je zlučiteľná so základnými princípmi demokratickej spoločnosti.

To je aj záver Komisie. Naopak, podľa vlády bola sporná sankcia nevyhnutná na ochranu povesti Kreiského.

35. Nikto však nepopieral, že došlo k „zásahu štátnych orgánov“ do výkonu slobody prejavu. Zásah spočíval v odsúdení sťažovateľa za difamáciu viedenským regionálnym súdom 1. apríla 1981, ktoré potvrdil viedenský odvolací súd 29. októbra 1981...

² Ide o doslovný preklad francúzskeho textu článku 10 Dohovoru. Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd vrátane jeho Protokolov bol vyhlásený formou oznámenia Federálneho ministerstva zahraničných vecí Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky č. 209/1992 Zb. Článok 10 Dohovoru v Zbierke zákonov Českej a Slovenskej republiky znie:

(1) Každý má právo na slobodu prejavu. Toto právo zahŕňa slobodu zastávať názory a prijímať a rozširovať informácie alebo myšlienky bez zasahovania štátnych orgánov a bez ohľadu na hranice...

(2) Výkon týchto slobôd, pretože zahŕňa aj povinnosti aj zodpovednosť, môže podliehať takým formalitám, podmienkam, obmedzeniam alebo sankciám, ktoré ustanovuje zákon a ktoré sú nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, územnej celistvosti alebo verejnej bezpečnosti, predchádzania nepokojom a zločinom, ochrany zdravia alebo morálky, ochrany povesti alebo práv iných, zabráneniu úniku dôverných informácií alebo zachovania autority a nestrannosti súdnej moci.“

Pareille ingérence enfreint la Convention si elle ne remplit pas les exigences du paragraphe 2 de l'article 10. Il échet donc de déterminer si elle était „prévues par la loi“, inspirée par un ou des buts légitimes au regard de l'article 10 par. 2 et „nécessaire, dans une société démocratique“, pour atteindre ce ou ces buts (*voir en dernier lieu l'arrêt Barthold du 25 mars 1985, série A n° 90, p. 21, par. 43*).

36. Sur les deux premiers points, la Cour marque son accord avec la Commission et le Gouvernement: la condamnation dont il s'agit se fondait sans contredit sur l'article 111 du code pénal autrichien...; en outre, elle visait à la protection de la „réputation ou des droits d'autrui“, et il n'existe aucune raison de penser qu'elle ait recherché un autre objectif (article 18 de la Convention). Partant, elle était „prévues par la loi“ et tendait à une fin légitime au regard de l'article 10 par. 2 de la Convention.

37. Commission, Gouvernement et requérant concentrent leurs argumentations respectives sur la question de savoir si l'ingérence était „nécessaire, dans une société démocratique“, à la poursuite du but susmentionné.

Le requérant invoque son rôle de journaliste politique dans une société pluraliste: en tant que tel, il estime qu'il lui fallait se prononcer sur les déclarations de M. Kreisky contre M. Wiesenthal (paragraphe 10 ci-dessus). Il considère aussi, et la Commission avec lui, qu'un homme politique habitué lui-même à attaquer ses adversaires doit s'attendre à subir des critiques plus vives qu'un autre.

Pour le Gouvernement, la liberté d'expression ne saurait empêcher les tribunaux nationaux de prendre, dans l'exercice de leur pouvoir d'appréciation, les décisions nécessaires à leurs yeux pour éviter que le débat politique ne dégénère en insultes personnelles. Or certains des termes utilisés par M. Lingens (paragraphe 12 et 15 ci-dessus) auraient dépassé les bornes. En outre, le requérant avait pu livrer son opinion au public sans subir aucune censure préalable; la sanction ultérieurement prononcée contre lui ne serait donc pas disproportionnée au but légitime recherché.

D'autre part, il y aurait en l'espèce conflit entre deux droits garantis par la Convention: la liberté d'expression (article 10) et le droit au respect de la vie privée (article 8). L'interprétation plutôt large adoptée par la Commission quant au premier de ces droits n'aurait pas assez tenu compte de la nécessité de préserver le second.

38. Sur ce dernier point, la Cour constate que les termes reprochés à M. Lingens visaient certaines déclarations publiques de M. Kreisky à l'encontre de M. Wiesenthal (paragraphe 10 ci-dessus), ainsi que son comportement comme homme politique à l'égard d'anciens nazis et du national-socialisme (paragraphe 14 ci-dessus). Dès lors, il n'y a pas lieu en l'occurrence de lire l'article 10 à la lumière de l'article 8.

39. L'adjectif „nécessaire“, au sens de l'article 10 par. 2, implique un „besoin social impérieux“ (*arrêt Barthold précité, série A n° 90, pp. 24–25, par. 55*). Les Etats contractants jouissent d'une certaine marge d'appréciation pour juger de l'existence d'un tel besoin (*ibidem*), mais elle va de pair avec un

Takýto zásah je porušením Dohovoru, ak nespĺňa požiadavky článku 10 ods. 2. Je teda potrebné určiť, či bol „ustanovený zákonom“, inšpirovaný legitímnym cieľom alebo cieľmi v zmysle článku 10 ods. 2 a „nevyhnutný v demokratickej spoločnosti“ na dosiahnutie tohto alebo týchto cieľov (*pozri posledne rozsudok vo veci Barthold z 25. marca 1985, Série A, č. 90, str. 21, ods. 43*).

36. Pokiaľ ide o prvé dva body Súd súhlasí s Komisiou a vládou: odsúdenie, o ktoré ide, sa nepochybne zakladalo na článku 111 rakúskeho Trestného zákona...; okrem toho sa snažilo o ochranu „povesti alebo práv iných“ a neexistuje žiadny dôvod domnievať sa, že sledovalo iný cieľ (článok 18 Dohovoru). Bolo teda „ustanovené zákonom“ a smerovalo k legitímnemu cieľu v súlade s článkom 10 ods. 2 Dohovoru.

37. Komisia, vláda a sťažovateľ sústreďujú svoje vzájomné argumentácie na otázku, či zásah bol „nevyhnutý v demokratickej spoločnosti“ na sledovanie uvedeného cieľa.

Sťažovateľ sa dovoľáva svojej úlohy politického novinára v pluralitnej spoločnosti: ako taký sa domnieva, že sa musel vyjadriť ku Kreiského vyhláseniam proti Wiesenthalovi (odsek 10). Takisto si myslí, a Komisia s ním, že politik, ktorý je sám zvyknutý útočiť na svojich protivníkov, musí počítať s tým, že bude vystavený ostrejšej kritike ako iný.

Podľa vlády sloboda prejavu nemôže zabrániť národným súdom, aby pri výkone svojej diskrečnej právomoci prijali rozhodnutia, ktoré sú podľa nich nevyhnutné na to, aby sa vyhlí zvrhnutiu politickej diskusie na osobné inzultácie. Určité výrazy, ktoré použil Lingens (odseky 12 a 15), však prekročili tieto medze. Navyše sťažovateľ mohol zverejniť svoj názor bez akejkoľvek predbežnej cenzúry; sankcia, ktorá mu bola neskôr uložená, teda nemohla byť neprimeraná sledovanému legitímnemu cieľu.

Na druhej strane v danom prípade existoval konflikt medzi dvoma právami zaručenými Dohovorom, a to medzi slobodou prejavu (článok 10) a právom na rešpektovanie súkromného života (článok 8). Skôr širšia interpretácia, ktorú prijala Komisia, pokiaľ ide o prvé z týchto práv, nebrala dostatočne do úvahy nevyhnutnosť chrániť druhé.

38. Pokiaľ ide o tento posledný bod, Súd konštatuje, že výrazy vytýkané Lingensovi sa vzťahovali na niektoré verejné vyhlásenia Kreiského voči Wiesenthalovi (odsek 10), ako aj na jeho postoj ako politika k bývalým nacistom a k národnému socializmu (odsek 14). Takže v tomto prípade nie je dôvod čítať článok 10 vo svetle článku 8.

39. Adjektívum „nevyhnutný“ v zmysle článku 10 ods. 2 zahŕňa „naliehavú sociálnu potrebu“ (*už spomínaný rozsudok vo veci Barthold, Série A, č. 90, str. 24–25, ods. 55*). Zmluvné štáty majú určitý rozsah voľnej úvahy na posúdenie existencie takejto potreby (*ibidem*), ale táto ide ruka v ruke s európ-

contrôle européen portant à la fois sur la loi et sur les décisions qui l'appliquent, même quand elles émanent d'une juridiction indépendante (*arrêt Sunday Times du 26 avril 1979, série A n° 30, p. 36, par. 59*). La Cour a donc compétence pour statuer en dernier lieu sur le point de savoir si une „restriction“ ou „sanction“ se concilie avec la liberté d'expression que sauvegarde l'article 10 (*ibidem*).

40. Dans l'exercice de son pouvoir de contrôle, la Cour ne saurait se borner à examiner isolément les décisions judiciaires incriminées; il lui faut les considérer à la lumière de l'ensemble de l'affaire, y compris les articles reprochés au requérant et le contexte dans lequel ils avaient été rédigés (*voir, mutatis mutandis, l'arrêt Handyside du 7 décembre 1976, série A n° 24, p. 23, par. 50*). Il lui incombe de déterminer si l'ingérence attaquée devant elle demeurerait „proportionnée au but légitime poursuivi“ et si les motifs invoqués par les juridictions autrichiennes pour la justifier apparaissent „pertinents et suffisants“ (*arrêt Barthold précité, série A n° 90, p. 25, par. 55*).

41. A cet égard, il échet de rappeler que la liberté d'expression, consacrée par le paragraphe 1 de l'article 10, constitue l'un des fondements essentiels d'une société démocratique, l'une des conditions primordiales de son progrès et de l'épanouissement de chacun. Sous réserve du paragraphe 2, elle vaut non seulement pour les „informations“ ou „idées“ accueillies avec faveur ou considérées comme inoffensives ou indifférentes, mais aussi pour celles qui heurtent, choquent ou inquiètent. Ainsi le veulent le pluralisme, la tolérance et l'esprit d'ouverture sans lesquels il n'est pas de „société démocratique“ (*arrêt Handyside précité, série A n° 24, p. 23, par. 49*).

Ces principes revêtent une importance particulière pour la presse: si elle ne doit pas franchir les bornes fixées en vue, notamment, de la „protection de la réputation d'autrui“, il lui incombe néanmoins de communiquer des informations et des idées sur les questions débattues dans l'arène politique, tout comme sur celles qui concernent d'autres secteurs d'intérêt public. A sa fonction qui consiste à en diffuser s'ajoute le droit, pour le public, d'en recevoir (*voir, mutatis mutandis, l'arrêt Sunday Times précité, série A n° 30, p. 40, par. 65*). La Cour ne peut accepter l'opinion exprimée à ce sujet dans l'arrêt de la cour d'appel de Vienne, selon laquelle la presse a pour mission de communiquer des informations, alors que leur interprétation doit être laissée avant tout au lecteur...

42. En outre, la liberté de la presse fournit à l'opinion publique l'un des meilleurs moyens de connaître et juger les idées et attitudes des dirigeants. Plus généralement, le libre jeu du débat politique se trouve au coeur même de la notion de société démocratique qui domine la Convention tout entière.

Partant, les limites de la critique admissible sont plus larges à l'égard d'un homme politique, visé en cette qualité, que d'un simple particulier: à la différence du second, le premier s'expose inévitablement et consciemment à un contrôle attentif de ses faits et gestes tant par les journalistes que par la masse des citoyens; il doit, par conséquent, montrer une plus grande tolérance. Assurément, l'article 10 par. 2 permet de protéger la réputation d'autrui, c'est-à-dire de chacun. L'homme politique en bénéficie lui

skou kontrolou, ktorá sa týka zákona a zároveň rozhodnutí, ktoré ho aplikujú, a to aj keď sú vydané nezávislým súdnictvom (*rozsudok vo veci Sunday Times z 26. apríla 1979, Séria A, č. 30, str. 36, ods. 59*). V konečnom dôsledku má teda Súd právomoc rozhodnúť o tom, či sú „obmedzenia“ alebo „sankcie“ v súlade so slobodou prejavu, ktorú ochraňuje článok 10 (*ibidem*).

40. Pri výkone svojej kontrolnej právomoci by sa však Súd nemohol obmedziť len na preskúmanie sporných súdnych rozhodnutí; musí ich skúmať vo svetle prípadu ako celku, vrátane článkov vytýkaných sťažovateľovi a kontextu, v ktorom boli napísané (*pozri mutatis mutandis, rozsudok vo veci Handyside zo 7. decembra 1976, Séria A, č. 24, str. 23, ods. 50*). Úlohou Súdu je určiť, či predmetný zásah bol „primeraný sledovanému legitímnemu cieľu“ a či dôvody, ktorých sa dovoľáva rakúske súdnictvo na jeho ospravedlnenie, boli „relevantné a dostačujúce“ (už spomínaný *rozsudok vo veci Barthold, Séria A, č. 90, str. 25, ods. 55*).

41. V tomto ohľade treba pripomenúť, že sloboda prejavu zaručená článkom 10 ods. 1, tvorí jeden z hlavných základov demokratickej spoločnosti, jednu z prvoradých podmienok jej pokroku a rozvoja každého jednotlivca. S výhradou odseku 2 platí nielen pre „informácie“ alebo „myšlienky“, ktoré sa prijímajú priaznivo alebo sa považujú za neškodné alebo indiferentné, ale aj pre také, ktoré veľmi urážajú, šokujú alebo znepokojujú. Takto si to vyžaduje pluralizmus, tolerancia a veľkorysosť, bez ktorých neexistuje „demokratická spoločnosť“ (už spomínaný *rozsudok vo veci Handyside, Séria A, č. 24, str. 23, ods. 49*).

Tieto princípy nadobúdajú osobitný význam pre tlač: hoci tlač nesmie prekročiť hranice stanovené najmä na účel „ochrany povesti iných“, predsa jej len prislúcha rozširovať informácie a myšlienky o otázkach diskutovaných na politickej scéne, ako aj o tých, ktoré sa týkajú iných oblastí verejného záujmu. K jej funkcii, ktorá spočíva v ich šírení, sa pripája právo verejnosti prijímať tieto informácie a myšlienky (*pozri mutatis mutandis, už spomínaný rozsudok vo veci Sunday Times, Séria A, č. 30, str. 40, ods. 65*). Súd nemôže v tejto súvislosti akceptovať názor vyjadrený v rozsudku viedenského odvolacieho súdu, podľa ktorého poslaním tlače je rozširovať informácie, zatiaľ čo ich interpretácia musí byť ponechaná predovšetkým na čitateľovi...

42. Navyše, sloboda tlače poskytuje verejnosti jeden z najlepších prostriedkov, ako poznať a hodnotiť myšlienky a postoje vedúcich osobností. Vo všeobecnosti, sloboda politickej diskusie je dokonca jadrom pojmu demokratická spoločnosť, ktorý dominuje v celom Dohovore.

Z toho vyplýva, že hranice prijateľnej kritiky sú širšie u politika konajúceho v tomto postavení ako u súkromnej osoby: na rozdiel od súkromnej osoby sa politik nevyhnutne a vedome vystavuje pozornej kontrole svojich činov a konaní ako zo strany novinárov, tak zo strany širšej verejnosti; v dôsledku toho politik musí prejavovať viac tolerancie. Samozrejme, článok 10 ods. 2 umožňuje chrániť povesť iných, čiže každého. Politik ho (*t.j. právo na ochranu povesti*) požíva tiež, a to aj vtedy, keď koná mimo rámca

aussi, même quand il n'agit pas dans le cadre de sa vie privée, mais en pareil cas les impératifs de cette protection doivent être mis en balance avec les intérêts de la libre discussion des questions politiques.

43. Le requérant a été condamné pour avoir utilisé certaines expressions („opportunisme le plus détestable“, „immoral“, „dépourvu de dignité“) à l'endroit de M. Kreisky, alors chancelier fédéral, dans deux articles de presse que la revue Profil, de Vienne, avait publiés les 14 et 21 octobre 1975 (paragraphe 12–19 ci-dessus). Ils traitaient de questions politiques d'intérêt public pour l'Autriche et qui avaient soulevé de nombreuses et ardues discussions concernant l'attitude des Autrichiens en général, et du chancelier en particulier, face au national-socialisme ainsi qu'à la participation d'anciens nazis à la direction du pays. Leur contenu et leur ton étaient dans l'ensemble assez équilibrés, mais l'emploi, notamment, des termes précités apparaissait de nature à nuire à la réputation de M. Kreisky.

Toutefois, s'agissant de M. Kreisky en sa qualité d'homme politique il faut prendre en compte le contexte dans lequel s'inscrivaient ces articles. Or ils avaient paru peu après les élections générales d'octobre 1975. Auparavant, beaucoup d'Autrichiens pensaient que le parti de M. Kreisky perdrait la majorité absolue et se verrait obligé, pour gouverner, de s'allier avec la formation de M. Peter. Ce dernier ayant fait, après le scrutin, l'objet de révélations de M. Wiesenthal sur son passé nazi, le chancelier le défendit et attaqua son détracteur, dont il qualifia les activités de „méthodes de mafia“; d'où la vive réaction de M. Lingens (paragraphe 9 et 10 ci-dessus).

Les expressions incriminées avaient donc pour toile de fond une controverse politique post-électorale; comme le tribunal régional de Vienne le constata en son jugement du 26 mars 1979..., dans cette lutte chacun utilisait les armes dont il disposait, lesquelles ne présentaient rien d'inhabituel dans les durs combats de la vie politique.

Il importe de ne pas perdre de vue ces circonstances en appréciant, sous l'angle de la Convention, la peine infligée au requérant et les motifs par lesquels les juridictions internes l'ont prononcée.

44. En dernier ressort, la cour d'appel de Vienne condamna M. Lingens à une amende; elle ordonna en outre la confiscation des numéros en cause de Profil et la publication de l'arrêt...

Comme le relève le Gouvernement, les articles litigieux avaient déjà reçu à l'époque une large diffusion. Si donc la sanction qui a frappé leur auteur ne l'a pas à proprement parler empêché de s'exprimer, elle n'en a pas moins constitué une espèce de censure tendant à l'inciter à ne pas se livrer désormais à des critiques formulées de la sorte; le délégué de la Commission l'a souligné à juste titre. Dans le contexte du débat politique, pareille condamnation risque de dissuader les journalistes de contribuer à la discussion publique de questions qui intéressent la vie de la collectivité. Par là même, elle est de nature à entraver la presse dans l'accomplissement de sa tâche d'information et de contrôle (*voir, mutatis mutandis, l'arrêt Barthold précité, série A n° 90, p. 26, par. 58*).

svojho súkromného života, ale v takomto prípade musia byť požiadavky tejto ochrany zvažované so záujmami slobodnej diskusie o politických otázkach.

43. Sťažovateľ bol odsúdený za použitie niektorých výrazov („najodpornejší oportunizmus“, „nemorálne“, „nedôstojné“) voči Kreiskému, vtedajšiemu spolkovému kancelárovi v dvoch novinových článkoch uverejnených vo viedenskom časopise Profil 14. a 21. októbra 1975 (odseky 12 až 19). Články rozoberali politické otázky verejného záujmu Rakúska a vyvolali početné a horlivé diskusie týkajúce sa všeobecného postoja Rakúšanov a osobitne kancelára k národnému socializmu, ako aj k účasti bývalých nacistov na riadení krajiny. Ich obsah a tón boli celkovo dosť vyvážené, ale použitie najmä už spomínaných výrazov mohlo poškodiť povesť Kreiského.

Pokiaľ však ide o Kreiského ako o politika, je treba vziať do úvahy kontext, do ktorého tieto články zapadli. Vyšli totiž krátko po parlamentných voľbách v októbri 1975. Predtým si veľa Rakúšanov myslelo, že Kreiského strana nezíska nadpolovičnú väčšinu, a že na to, aby mohla vládnuť, sa bude musieť spojiť s formáciou Petera. Keď po sčítaní hlasov Wiesenthal odhalil Peterovu fašistickú minulosť, kancelár ho obhajoval a zaútočil na nactiútrhača (*t. j. Wiesenthala*), ktorého činnosť označil za „mafiažské metódy“; z toho pramenila ostrá reakcia Lingensa (odseky 9 a 10).

Za spornými výrazmi sa teda odohrával povolebný politický spor; ako to konštatoval viedenský regionálny súd vo svojom rozsudku z 26. marca 1979..., v tomto boji použil každý zbrane, ktorými disponoval a ktoré nie sú ničím neobvyklým v tvrdých zápasoch politického života.

Je dôležité, aby sa z pohľadu Dohovoru nezabudlo na tieto okolnosti pri hodnotení trestu uloženého sťažovateľovi a dôvodov, pre ktoré ho vnútroštátne súdnictvo vynieslo.

44. S konečnou platnosťou odsúdil Lingensa na pokutu viedenský odvolací súd; okrem toho nariadil konfiškáciu príslušných čísel Profilu a uverejnenie rozsudku...

Ako zdôrazňuje vláda, sporné články boli už vtedy značne rozšírené. Hoci trest uložený ich autorovi mu vlastne nezabránil vyjadriť sa, predstavoval prinajmenšom niečo ako cenzúru smerujúcu k tomu, aby ho nabudúce odradil od takto formulovanej kritiky; zástupca Komisie to oprávnené zdôraznil. V kontexte politickej diskusie by podobné odsúdenie mohlo odradiť novinárov od toho, aby prispievali do verejnej diskusie o otázkach, ktoré sa týkajú života spoločnosti. Rovnako môže brániť tlači pri plnení jej informačnej a kontrolnej úlohy (*pozri mutatis mutandis, už spomínaný rozsudok vo veci Barthold, Série A, č. 90, str. 26, ods. 58*).

45. Les juridictions autrichiennes s'attachèrent d'abord à déterminer si les passages reprochés à M. Lingens revêtaient un caractère objectivement diffamatoire; elles l'attribuèrent à certains des termes utilisés: „opportunisme le plus détestable“, „immoral“ et „dépourvu de dignité“...

Le prévenu avait plaidé qu'il s'agissait là de jugements de valeur émis par lui dans l'exercice de sa liberté d'expression... Avec la Commission, la Cour souscrit à cette thèse. De fait, le requérant avait dirigé ses critiques contre l'attitude de M. Kreisky, à l'époque chancelier fédéral. Ce qui se trouvait en cause n'était pas son droit de répandre des informations, mais sa liberté d'opinion et son droit de communiquer des idées; les restrictions autorisées par le paragraphe 2 de l'article 10 n'en demeuraient pas moins applicables.

46. Les juridictions compétentes recherchèrent ensuite si l'intéressé avait établi la véracité de ses dires; elles se fondaient sur l'article 111 par. 3 du code pénal (paragraphe 20 ci-dessus). Elles estimèrent en substance qu'il existait différentes manières d'apprécier le comportement de M. Kreisky et que l'on ne pouvait logiquement prouver la justesse d'une interprétation à l'exclusion de toute autre; en conséquence, elles déclarèrent le requérant coupable de diffamation...

Aux yeux de la Cour, il y a lieu de distinguer avec soin entre faits et jugements de valeur. Si la matérialité des premiers peut se prouver, les seconds ne se prêtent pas à une démonstration de leur exactitude. La Cour relève, à ce propos, que les faits sur lesquels M. Lingens fondait son jugement de valeur n'étaient pas contestés, non plus d'ailleurs que sa bonne foi...

Selon le paragraphe 3 de l'article 111 du code pénal, combiné avec le paragraphe 2, les journalistes ne peuvent en pareil cas échapper à une condamnation pour des actes définis au paragraphe 1 que s'ils peuvent établir la vérité de leurs assertions (paragraphe 20 ci-dessus).

Or, pour les jugements de valeur, cette exigence est irréalisable et porte atteinte à la liberté d'opinion elle-même, élément fondamental du droit garanti par l'article 10 de la Convention.

D'après le tribunal régional de Vienne, la charge de la preuve découlait de la loi et il n'incombait pas au juge, mais au législateur de l'alléger le cas échéant... A ce sujet, la Cour rappelle qu'elle n'a pas à préciser à quelle autorité nationale est imputable un manquement à la Convention: seule se trouve en cause devant elle la responsabilité internationale de l'Etat (*voir notamment l'arrêt Zimmermann et Steiner du 13 juillet 1983, série A n° 66, p. 13, par. 32*).

47. Des diverses considérations qui précèdent, il ressort que l'ingérence dans l'exercice de la liberté d'expression de M. Lingens n'était pas „nécessaire, dans une société démocratique“, „à la protection de la réputation d'autrui“: elle se révèle disproportionnée au but légitime poursuivi. Il y a donc eu violation de l'article 10 de la Convention.

45. Rakúske súdy sa najprv snažili určiť, či pasáže vytýkané Lingensovi mali objektívne difamačný charakter; prisúdili ho niektorým použitým výrazom: „najodpornejší oportunizmus“, „nemorálne“, „nedôstojné“...

Obžalovaný (*t. j. sťažovateľ*) sa odvolával na to, že v nich išlo o hodnotiace úsudky, ktoré vyslovil pri výkone svojej slobody prejavu... Súd a Komisia súhlasia s touto tézou. Sťažovateľ naozaj namieril svoju kritiku proti postoju Kreiského v čase, keď bol spolkovým kancelárom. Sporné nebolo jeho právo šíriť informácie, ale jeho sloboda názoru a jeho právo rozširovať myšlienky; obmedzenia, ktoré povoľuje článok 10 ods. 2 zostali teda aplikovateľné.

46. Príslušné súdy potom skúmali, či Lingens dokázal pravdivosť svojich tvrdení; opierali sa o článok 111 ods. 3 trestného zákona (odsek 20). V podstate sa domnievali, že existujú rôzne spôsoby hodnotenia správania Kreiského a že nemožno logicky dokázať správnosť výkladu jedného vyúčením iného; v dôsledku toho vyhlásili, že sťažovateľ je vinný z difamácie...

Podľa Súdu treba starostlivo rozlišovať fakty a hodnotiace úsudky. Hoci pravdivosť faktov možno dokázať, hodnotiace úsudky neprípúšťajú dôkaz ich správnosti. Súd pri tejto príležitosti zdôrazňuje, že fakty, na ktorých Lingens založil svoj hodnotiaci úsudok, neboli sporné ostatne o nič viac ako jeho dobrý úmysel...

Podľa článku 111 ods. 3 trestného zákona v spojení s odsekom 2 sa novinári v takomto prípade môžu vyhnúť odsúdeniu za skutky definované v odseku 1, len ak môžu dokázať pravdivosť svojich tvrdení (odsek 20).

Pokiaľ ide o hodnotiace úsudky, je však táto požiadavka nerealizovateľná a sama osebe útočí na slobodu názoru, ktorá je základným prvkom práva zaručeného článkom 10 Dohovoru.

Podľa viedenského regionálneho súdu dôkazné bremeno vyplývalo zo zákona a nebolo úlohou sudcu, ale zákonodarcu, aby od neho prípadne upustil... V tejto súvislosti Súd pripomína, že nie je povinný presne určiť, ktorá národná autorita je vinná za porušenie Dohovoru: jediné čo je pre neho dôležité, je medzinárodná zodpovednosť štátu (*pozri najmä rozsudok vo veci Zimmermann a Steiner z 13. júla 1983, Séria A, č. 66, str. 13, ods. 32*).

47. Z predchádzajúcich rozdielných úvah vyplýva, že zásah do výkonu slobody prejavu pána Lingensa nebol „nevyhnutný v demokratickej spoločnosti“ „na ochranu povesti iných“: ukazuje sa ako neprimeraný sledovanému legitímnemu cieľu. Došlo teda k porušeniu článku 10 Dohovoru.

PAR CES MOTIFS, LA COUR, À L'UNANIMITÉ,

1. *Dit* qu'il y a eu violation de l'article 10 de la Convention;
2. *Dit* que la République d'Autriche doit verser au requérant 284.538 schillings 60... à titre de „satisfaction équitable”;
- ...

Z TÝCHTO DÔVODOV SÚD JEDNOHLASNE

1. *Rozhodol*, že došlo k porušeniu článku 10 Dohovoru;
2. *Rozhodol*, že Rakúsko je povinné vyplatiť sťažovateľovi 284 538,60 šilín-gov... ako „spravodlivé zadostučinenie”;
- ...